

7. Милин А. Е. Уголовная ответственность за приобретение или сбыт имущества, заведомо добытого преступным путем : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Милин Андрей Евгеньевич ; Московский университет МВД РФ. - Москва, 2004. - 200 с.

8. Наумов А. В. Российское уголовное право. Курс лекций. В двух томах. Т. 1. Общая часть. - 3-е изд., перераб. и доп. / Наумов А. В. - М. : Юрид. лит., 2004. - 496 с.

9. Орловський Р. С. Кримінальна відповідальність за пособництво вчиненню злочину : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Орловський Руслан Семенович ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2000. - 175 с.

10. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 5 ноября 1998 г. № 14 "О практике применения судами законодательства об ответственности за экологические правонарушения" // Бюллетень Верховного Суда РФ. - № 1. - 1999.

11. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 11 июля 1972 г. № 4 "О судебной практике по делам о хищениях государственного и общественного имущества" (с изменениями от 26 апреля 1984 года) // Сборник действующих постановлений Пленумов Верховных Судов СССР, РСФСР и Российской Федерации по уголовным делам с комментариями и пояснениями / [отв. ред. В. И. Радченко]. - М., 1999. - С. 257.

12. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 31 июля 1962 г. № 11 "О судебной практике по делам о заранее не обещанном укрывательстве преступлений, приобретении и сбыте заведомо похищенного имущества" // Бюллетень Верховного Суда СССР. - 1962. - № 5. - С. 17-19.

13. Раал Э. Прикосновенность к преступлению по советскому уголовному праву : Авт. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. / Э. Раал ; Тартуский государственный университет. - Тарту, 1956. - 20 с.

14. Энциклопедия уголовного права. Том 6. Соучастие в преступлении / Л. Д. Ермакова, С. И. Никулин, С. С. Аветисян и др. ; [под. ред. В. Б. Малинина]. - СПб., 2007. - 564 с.

УДК 343.281.29

Б. О. Письменський

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ
ВІД ПОКАРАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ
З УСУНЕННЯМ КАРАНОСТІ ДІЯННЯ
ТА ПОМ'ЯКШЕННЯМ ПОКАРАННЯ**

У статті досліджені проблеми правової регламентації та практичного застосування звільнення від покарання у зв'язку з усуненням караності діяння (ч. 2 ст. 74 КК України) та пом'якшенням покарання (ч. 3 ст. 74 КК України), запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: звільнення від покарання, пом'якшення покарання, декриміналізація, зворотина для кримінального закону в часі

В статье исследованы проблемы правовой регламентации и практического применения освобождения от наказания в связи с устранением наказуемо-

сти діяння (ч. 2 ст. 74 УК України) и смягчением наказания (ч. 3 ст. 74 УК Украины), предложены пути их разрешения.

Ключевые слова: освобождение от наказания, смягчение наказания, декриминализация, обратное действие уголовного закона во времени

In the article the problems of legal regulation of the practical application of the provisions on discharge from punishment due to the act is no longer punishable (p.2 art.74 of the Criminal Code of Ukraine) and commutation of the sentence (p.3 art.74 of the Criminal Code of Ukraine) are considered; the propositions for their salvation are given.

Key words: *discharge from punishment, commutation of the sentence, decriminalization, retroactivity of the criminal law.*

Відповідно до ч. 2 ст. 74 КК України особа, засуджена за діяння, караність (а отже, і злочинність) якого усунена законом, підлягає негайному звільненню від призначеного судом покарання, а в ч. 3 ст. 74 КК України встановлено, що призначене засудженому покарання, що перевищує санкцію нового закону, знижується до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону. Зазначена норма розвиває закріплений у ч. 1 ст. 58 Конституції України та в ст. 5 КК України непорушний принцип зворотної дії закону в часі, згідно з яким закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію в часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у т. ч. на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість. Підставою для звільнення від покарання та зниження (пом'якшення) призначеного засудженому покарання в зазначених випадках цілком справедливо визнається зворотна дія в часі закону про кримінальну відповідальність, який скасовує злочинність діяння або пом'якшує кримінальну відповідальність [1, с. 194].

У юридичній літературі неодноразово робилися спроби висвітлити теоретичні та прикладні проблеми звільнення від покарання у зв'язку з усуненням караності діяння та пом'якшенням покарання. Їх дослідженню приділяли увагу такі вітчизняні науковці як О.П. Горох, О.О. Дудоров, Ю.А. Пономаренко, М.І. Хавронюк та інші. Але, не заперечуючи значення робіт цих та інших учених, слід констатувати, що на сьогодні єдиного підходу до вирішення проблем зазначених видів звільнення від покарання не вироблено, а небагаточисельні підходи до теоретичного обґрунтування їх суті мають дещо суперечливий або фрагментарний характер.

Метою цієї статті є аналіз проблемних питань звільнення від покарання та відбування його частини у зв'язку з усуненням караності діяння (ч. 2 ст. 74 КК України) і пом'якшенням покарання (ч. 3 ст. 74 КК України), визначення шляхів їх розв'язання.

Усунення караності діяння, що відбувається шляхом виключення його з числа злочинів означає його декриміналізацію, яка може досягатися передусім у викладені нижче способи:

1. Виключення певної статті (частини статті) Особливої частини з КК України, тобто скасування кримінальної відповідальності за вчинення злочину (повна декриміналізація). Наприклад, з 18 травня 2004 року декриміналізовано незаконне перетинання державного кордону шляхом виключення з КК України ст. 331. Ціла низка статей (202, 203, 207, 208, 214, 215, 217, 218, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 230, 234, 235) була виключена з Особливої частини КК України після ухвалення Закону України від 15 листопада 2011 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності".

Щоправда, це не завжди може означати саме декриміналізацію. Скажімо, карані раніше за ст. 221 КК України ("Незаконні дії у разі банкрутства"), а наразі передбачені ст. 166-16 КУпАП фальсифікація, приховування чи знищення документів, які відображають господарську чи фінансову діяльність суб'єкта господарської діяльності, за наявності підстав можуть кваліфікуватись за ст. 357, ст. 358 або ст. 366 КК України [2, с. 447].

2. Внесення змін до статті (частини статті) Особливої частини КК України шляхом вклучення до диспозицій додаткових конститутивних або кваліфікуючих ознак складу відповідного злочину або виключення таких ознак, які були в попередній редакції закону (часткова декриміналізація). Варіантів часткової декриміналізації є досить багато. Як свідчить вивчення правотворчої практики, найпоширеніші випадки такої декриміналізації пов'язані зі змінами в об'єктивній стороні складу злочину. Наприклад, з ухваленням нового кримінального закону у 2001 р. часткова декриміналізація здійснена стосовно хуліганства за рахунок виключення вказівки на винятковий цинізм чи особливу зухвалість з положення, яким встановлювалися ознаки кваліфікованого складу хуліганства, із залишенням їх ознаками основного складу цього злочину.

У літературі докладно описують й інші приклади. Зокрема, йдеться про виключення кримінальної відповідальності за "товарну" контрабанду, здійснену на підставі Закону України від 15 листопада 2011 року. Особи, засуджені за контрабанду товарів, мають підлягати звільненню від покарання (його відбування).

Так, вироком Сумського районного суду Сумської області від 18 червня 2010 року Н. був засуджений за ч. 2 ст. 201 КК України до 5 років позбавлення волі (із застосуванням ст. 75 КК України звільнений від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на 3 роки). Краснонільський районний суд Сумської області своєю постановою від 3 лютого 2012 року на підставі ч. 2 ст. 74, ч. 2 ст. 5 КК України звільнив Н. від покарання, призначеного Сумським район-

ним судом Сумської області, у зв'язку з декриміналізацією законодавцем контрабанди товарів, вчиненої у великих розмірах [3, с. 154 – 155].

3. Внесення змін до Загальної частини кримінального закону, коли та чи інша стаття Загальної частини повністю або частково виключає відповідальність за злочини, передбачені в Особливій частині КК України. Зокрема, мова йде про випадки встановлення нових обставин, що виключають злочинність діяння, або про підвищення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за вчинення окремих злочинів.

Відповідно до кримінально-правової доктрини зміни кримінального закону, які призводять до декриміналізації діяння, можуть стосуватися форми кримінального закону, його змісту, або форми і змісту кримінального закону одночасно. Типовою вважається одночасна зміна форми і змісту кримінального закону. Вона відбувається тоді, коли законодавець змінює текст кримінального закону (його форму), у результаті чого змінюються один чи декілька приписів щодо визначення злочинності діяння чи його караності (зміст кримінального закону).

Але найбільший інтерес викликає зміна тексту (форми) кримінального закону при залишенні незмінними його приписів (змісту). Ці ситуації мають місце, наприклад, при скасуванні спеціальних складів злочину з одночасним збереженням в кримінальному законі загального складу злочину [4, с. 82]. Саме така декриміналізація відбулася в 2008 р., коли Закон України від 15 квітня 2008 року "Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів щодо гуманізації кримінальної відповідальності" виключив із кримінального закону статтю 188, якою передбачалась відповідальність за викрадення шляхом демонтажу та іншим способом електричних мереж, кабельних ліній зв'язку та їх обладнання. У розглядуваному випадку кримінально-правовий припис про те, що розкрадання вказаних речей є злочином, залишився змістом кримінального закону. Відповідно, діяння осіб, які відбували покарання за ст. 188 КК України, мали отримувати іншу кваліфікацію (наприклад, за ст. 185 КК України), та в разі необхідності покарання за вчинений злочин підлягало зменшенню за правилами ч. 3 ст. 74 КК України.

Як засвідчило вивчення правозастосовної практики, суди не завжди займають таку позицію, у багатьох випадках, звільняючи особу, засуджену за вчинення злочину, передбаченого ст. 188 КК України, від покарання нібито через декриміналізацію на підставі ч. 2 ст. 74 КК України.

Наприклад, Вижиницький районний суд Чернівецької області рішенням від 17 липня 2008 року за ч. 2 ст. 74 КК України звільнив від призначеного покарання у виді 5 років позбавлення волі особу, засуджену за скоєння злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 188 КК України, з огляду на виключення з КК України ст. 188 КК України [5].

До аналогічного висновку дійшов О.П. Горох, котрий, узагальнивши судову практику щодо перегляду кримінальних справ стосовно осіб, які вчинили злочини, передбачені ст. 188 КК України, підкреслює, що окремі суди неоднаково застосовують закон про кримінальну відповідальність у цій частині. Науковець справедливо визнає правильною практику тих судів, які, переглядаючи відповідні кримінальні справи, перекваліфіковували дії винних осіб на ст. 185 КК України [6, с. 40, 41].

Слід дещо критично поставитися до пропозиції Ю.А. Пономаренка про включення до КК України замість припису, сформульованого в ч. 2 ст. 74, положення такого змісту: "Особа, яка вчинила діяння, злочинність якого скасована, не може бути піддана кримінальній відповідальності, а вже засуджена підлягає звільненню від відбування призначеного покарання чи від випробувального строку, призначеного при звільненні від відбування покарання з випробуванням" [4, с. 167].

Так, вказівку на "звільнення від випробувального строку, призначеного при звільненні від відбування покарання з випробуванням" можна визнати зайвою, оскільки при застосуванні ст. 75 КК України ("Звільнення від відбування покарання з випробуванням") покарання обов'язково призначається, і саме від нього відбувається звільнення, що, своєю чергою, тягне анулювання всіх елементів режиму випробування (у т. ч. випробувального строку). Те саме стосується всіх інших видів умовного звільнення [7, с. 192].

Разом з тим нова редакція ч. 2 ст. 74 КК України, запропонована Ю.А. Пономаренком, варта уваги в частині встановлення можливості звільнення особи не лише від покарання, а і погашення кримінальної відповідальності (тобто незастосування до особи, яка вчинила злочин, передбачених кримінальним законом заходів кримінальної відповідальності з моменту закінчення кримінальних правовідносин). Як резонно зауважує науковець, чинне законодавство не містить жодних положень про накладення кримінальної відповідальності на осіб, які ще не засуджені за декриміналізовані діяння, у зв'язку з чим суди та органи кримінального переслідування посилаються на статтю, яка не має жодного відношення до вирішення питання про накладення кримінальної відповідальності [4, с. 160].

Принагідно зауважу, що існують й протилежні точки зору з цього приводу, адже, на думку деяких учених, проблема може бути вирішена іншим шляхом. Скажімо, С.С. Яценко, О.О. Дудоров і П.С. Берзін висловлювали критичні міркування щодо позиції М.І. Хавронюка про необхідність запровадження звільнення особи від кримінальної відповідальності в разі декриміналізації діяння. На їх думку, у випадках, коли на час розслідування або розгляду справи в суді той чи інший злочин вже виключено законодавцем з кола кримінально караних діянь, застосуванню підлягає правило про зворотню дію в часі закону про кримінальну відповіда-

льність, який скасовує злочинність діяння (ч. 1 ст. 5 КК України). Від кримінальної відповідальності можна звільнити лише ту особу, яка вчинила суспільно небезпечні діяння, що містить склад конкретного злочину, чого у випадку декриміналізації немає [8, с. 901].

У цьому аспекті фахівці називають перевагою КПК України 2012 р. (порівняно з попереднім кримінально-процесуальним законом) те, що в новому КПК передбачено як самостійну підставу для закриття кримінального провадження набрання чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК 2012 р.) [9, с. 167].

Закон (ч. 2 ст. 74 КК України) вимагає негайного звільнення від покарання особи, засудженої за діяння, караність якого усунена, породжуючи тим самим дискусію з приводу розуміння поняття "негайності". Воно є оціночним, а отже, не зрозумілим. З одного боку, вказівка на негайність виправдана, оскільки вона здатна убезпечити особу від зволікань компетентних органів держави зі звільненням її від покарання. З іншого, буквально тлумачення зазначеного поняття здатне в окремих випадках буквально паралізувати вітчизняну судову та кримінально-виконавчу систему. Виходів із ситуації, що склалося, два.

По-перше, можна вилучити з тексту ч. 2 ст. 74 КК України вказівку на негайність звільнення (як таку, що сама собою розуміється). Прихильником такої ідеї є А.В. Андреев, котрий наполягає на виключенні слова "негайному" з тексту ч. 2 ст. 74 КК України. На думку правника, такі зміни жодним чином не вплинуть на ефективність застосування відповідного законодавчого положення, а, навпаки, усунуть одну з багатьох суперечностей чинного кримінального закону [10, с. 163].

По-друге, існує пропозиція конкретизувати в цій частині закон, про що пише В.М. Куц, вважаючи за необхідне передбачити в КК України положення про те, що особа, засуджена за діяння, караність якого законом усунена, звільняється від призначеного покарання протягом доби з часу набрання чинності відповідним законом [виклад за: 4, с. 167].

Складно погодитись з висловленими міркуваннями. Відсутність будь-якої вказівки на строк, у який має відбутись звільнення від покарання, може потягти зволікання з його реалізацією. Стосовно пропозиції В.М. Куца, то переконаний у тому, що доби замало для реалізації потенційно багаточисельних випадків звільнення від покарання. Більш прийнятним було б установити строк для такого звільнення на рівні не менше місяця після набрання чинності законом, що декриміналізує певне діяння (вивчення судової практики з ухвалення рішень про звільнення від покарання за ч. 2 ст. 74 КК України дає підстави для висновку, що в переважній кількості випадків відповідні рішення приймаються після закінчення строків понад один місяць).

Закон, що пом'якшує кримінальну відповідальність, встановлює більш м'які умови караності діяння, тобто передусім змінює в бік пом'якшення санкції тієї чи іншої норми Особливої частини КК України.

Зазвичай зниження міри покарання до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону (ч. 3 ст. 74 КК України), відбувається в межах одного і того самого виду покарання. У такому разі зменшується строк призначеного покарання. Як приклад можна взяти таку ситуацію. Особа була засуджена за вчинення масових заворушень, тобто злочину, передбаченого ч. 1 ст. 71 КК України 1960 р., до покарання у виді позбавлення волі строком на 11 років. Відповідно до ч. 1 ст. 294 КК України максимальна межа покарання за цей злочин, що встановлена санкцією зазначеної статті, – восьмирічне позбавлення волі. Отже, застосовуючи ч. 1 ст. 294 КК України, суд призначену особі міру покарання знижує до восьми років.

У випадку, якщо зниження міри покарання пов'язане зі зміною самого виду покарання, слід звертати увагу на максимальний розмір найбільш суворого покарання, встановленого новим законом, дотримуючись у разі необхідності правил, передбачених ст.ст. 72, 73 КК України. Наприклад, особу засудили за скоєння погрози вчинити вбивство за ст. 100 КК України 1960 р. до покарання у виді позбавлення волі строком на один рік. Згідно з ч. 1 ст. 129 КК України 2001 року максимальна межа покарання за цей злочин, що передбачена санкцією кримінально-правової норми, – обмеження волі на строк до двох років. З огляду на це, при застосуванні ч. 1 ст. 129 КК України призначене покарання повинно знижуватися до двох років обмеження волі. Якщо ж ця особа за вчинення вказаного злочину відбула, скажімо, півроку позбавлення волі, то, керуючись правилами складання покарань (одному дню позбавлення волі відповідають два дні обмеження волі), їй залишиться відбути рік покарання у виді обмеження волі.

Відповідне правило регламентоване в ч. 3 ст. 74 КК України, за яким у разі якщо межа нового покарання передбачає більш м'який вид покарання, відбусте засудженим покарання зараховується з перерахуванням за правилами, встановленими ч. 1 ст. 72 КК. Таке законодавче положення не викликає сумніву в його доцільності; разом з тим, на думку деяких правників, існує потреба в зміні його формулювання. Так, О.П. Рябчинська переконує в необхідності використання замість поняття "більш м'який вид покарання" поняття "менш суворий вид покарання", що, на її погляд, дозволить уніфікувати кримінальне законодавство, оскільки в ст. 65 КК України законодавець оперує словами "менш суворий" і "більш суворий" [11, с. 30; 12, с. 314]. Безумовно, висловлена позиція може бути сприйнята, хоча жодної користі (як в теоретичному, так і в практичному аспекті) від такої уніфікації не буде.

Широке застосування ч. 3 ст. 74 КК України було зумовлено набранням чинності Законом України від 15 листопада 2011 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності", у результаті якого в багатьох санкціях, що раніше передбачали інші види покарання, штраф став безальтернативним. Призначене особі покарання на підставі попередньої редакції закону суд замінює максимальним розміром штрафу, встановленим у новій редакції санкції. Зарахування до розміру застосованого штрафу відбутої частини призначеного вироком покарання мало б відбуватись за правилами, описаними вище; утім ст. 72 КК України не передбачає можливості перерахунку штрафу в інший вид покарання. Таким чином, як пише Ю.А. Пономаренко, незалежно від розміру відбутого за вироком покарання, на підставі цієї заміни особа мала б повністю сплатити штраф, призначений у максимальному розмірі, що передбачений новою редакцією санкції [13, с. 46]. За результатами дослідження науковця, окремі суди саме таким чином і роблять, на жаль, ігноруючи спеціальний порядок застосування штрафу як заміняючого покарання, встановлений Законом від 15 листопада 2011 року [13, с. 48]. Напевно, що після здійсненого в 2011 р. реформування покарання у виді штрафу певні зміни потрібно внести до ст. 72 КК України, зокрема до її ч. 3, яка передбачає самостійне виконання штрафу як основного покарання при призначенні його у випадку сукупності злочинів (вироків). Наявний підхід при застосуванні штрафу за так званого великого розміру вже не може вважатись цілком виправданим.

Якщо розмір відбутої частини покарання, призначеного за попереднім законом, дорівнює розміру покарання, визначеного на підставі ч. 3 ст. 74 КК України, або перевищує його, особа підлягає звільненню від подальшого відбування покарання як така, що його відбула. Наприклад, особа була засуджена за скоєння злочину, передбаченого ч. 1 ст. 198-2 КК України 1960 р. (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань), до покарання у виді позбавлення волі строком на два роки. Після ухвалення нового кримінального закону у 2001 р. максимальне покарання за вчинення аналогічного злочину встановлено на рівні двох років обмеження волі. Припустимо, що на момент набрання чинності новим законом засуджений відбув один рік позбавлення волі, що за правилами ст. 72 КК України дорівнює двом рокам обмеження волі. Відповідно, він має бути звільнений від відбування покарання на підставі ч. 3 ст. 74 КК України.

На недосконалість чинної редакції ч. 3 ст. 74 КК України цілком слушно вказує Ю.А. Пономаренко, обґрунтовуючи свою думку таким чином. Як відомо, однією із засад призначення покарання є врахування при цьому ступеня тяжкості вчиненого особою злочину, особи винного та

обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України). Ураховуючи названі фактори, суд призначає особі покарання, яке, на його думку, є у конкретному випадку справедливим. При цьому здійснюється диференціація кримінальної відповідальності на правозастосовному рівні: особі призначається покарання ближче до нижньої, верхньої межі чи медіани санкції. У випадку ж коли новим кримінальним законом пом'якшується покарання (тобто знижується його верхня чи нижня межа), законодавець встановлює необхідність зміни лише такого призначеного покарання, яке перевищує верхню межу, причому зміни лише настільки, наскільки воно цю межу перевищує.

У розвиток сказаного Ю.А. Пономаренком наводиться такий приклад: суд, засуджуючи двох співучасників за ч. 3 ст. 140 КК України 1960 р., визначив одному з них покарання у виді позбавлення волі строком на 10 років (що відповідає максимуму санкції цієї частини), а іншому – 6,5 років (що відповідає медіані цієї санкції). Коли під час відбування зазначеними особами призначеного їм покарання набрав чинності КК України 2001 р., ч. 3 ст. 185 якого передбачає за подібний злочин покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років, покарання, призначене обом співучасникам, має бути знижене до шести років позбавлення волі. Отже, виходить, що відображення в реально призначеному покаранні ступеня тяжкості вчиненого кожною особою злочину, суспільної небезпечності кожного співучасника, наявності в нього обставин, що пом'якшують чи посилюють покарання, у результаті зворотної дії кримінального закону зводиться нанівець. З огляду на викладене, Ю.А. Пономаренко пропонує, щоб при пом'якшенні покарання, призначеного особі, засудженій за діяння, караність якого законом пом'якшена, враховувалась не лише верхня, а і нижня межа нової санкції. Для цього ч. 3 ст. 74 КК України пропонується викласти в такій редакції: "Призначена засудженому міра покарання, що перевищує максимальний розмір покарання за новим законом, змінюється з урахуванням положень частин 1 і 2 статті 65 цього Кодексу в межах розміру покарання, встановленого новим законом" [4, с. 171 - 173].

До висловленої ідеї та її аргументації слід поставитися схвально, оскільки за чинної редакції ч. 3 ст. 74 КК України в процесі правозастосування порушується важливий принцип кримінального права – принцип справедливості. До того ж запропонований шлях розв'язання порушеної проблеми вже добре відомий кримінальному законодавству окремих країн. Так, ч. 2 ст. 9 КК РБ вимагає від суду у випадку, якщо новий кримінальний закон пом'якшує караність діяння, за яке особа відбуває покарання, призначати покарання відповідно до санкції нового кримінального закону, керуючись ст. 62 КК РБ ("Загальні засади призначення покарання").

Закінчуючи розгляд проблемних питань звільнення від покарання у зв'язку з усуненням караності діяння та пом'якшенням покарання, треба зазначити, що форма їх правової регламентації потребує зміни. Адже на сьогодні відповідне питання регулюється в ст. 74 КК України, яка, за логікою законодавця, присвячена загальним засадам звільнення від покарання та його відбування. Зважаючи на те, що досліджувані види звільнення від покарання та відбування його частини мають особливу правову природу, є самостійними елементами в системі видів звільнення від покарання, вважаю за доцільне присвятити їм окрему статтю під назвою "Звільнення від покарання у зв'язку з усуненням караності діяння та пом'якшенням покарання".

Використана література:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [9-те вид., переробл. та допов.] – К. : Юридична думка, 2012. – 1326 с.
2. Кримінальне право. Особлива частина : підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т. 1 – Луганськ : Видавництво "Елгон - 2", 2012. – 780 с.
3. Горох О.П. Звільнення від покарання осіб, засуджених за діяння, караність якого усунута / О.П. Горох // Наука і правоохорона. – 2013. – № 1 (19). – С. 152 – 157.
4. Пономаренко Ю.А. Зворотна дія кримінального закону в часі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Пономаренко Юрій Анатолійович. – Х., 2003. – 225 с.
5. Архів Вишницького районного суду Чернівецької області. Справа № 5-37/08 за 2008 рік.
6. Горох О.П. Про звільнення від покарання осіб, засуджених за діяння, караність якого усунута / О.П. Горох // Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 травня 2013 року, м. Харків) / Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : Золота миля, 2013. – С. 39 – 42.
7. Письменський Є.О. Декриміналізація як підстава для звільнення особи від покарання або його відбування / Є.О. Письменський // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення : тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародного симпозиуму, 21 – 22 вересня 2012 року. – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – С. 189 – 193.
8. Дудоров О.О. Вибрані праці з кримінального права / передне слово д-ра юрид. наук, проф. В.О. Навроцького / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 952 с.
9. Навроцька В.В. Проблеми співвідношення та застосування КК України 2001 р. та нового КПК 2012 р. / В.В. Навроцька // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення : тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародного симпозиуму, 21 – 22 вересня 2012 року. – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – С. 162 – 169.

10. Андреев А.В. Безумовні види звільнення від покарання: проблеми вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування / А.В. Андреев // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2012. – № 4 (51). – С. 162 – 168.

11. Рябчинська О.П. Теоретико-правові засади функціонування системи покарань в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право" / О.П. Рябчинська. – Запоріжжя, 2013. – 40 с.

12. Рябчинська О.П. Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови: монографія / О.П. Рябчинська. – Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2013. – 448 с.

13. Пономаренко Ю.А. Штраф як вид покарання у кримінальному праві України (за результатами реформи 2011 р.): наук. нарис / Ю.А. Пономаренко; [наук. ред. Ю.В. Баулін]. – Х.: Право, 2012. – 80 с.

УДК 343.6(477)

В.О. Бєгорова

**СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ НЕЗАКОННОГО
ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ
(СТ. 142 КК УКРАЇНИ)**

Стаття присвячена аналізу суб'єктивних ознак (суб'єктивної сторони і суб'єкта) складу злочину, передбаченого ст. 142 КК України. Автор характеризує суб'єктивну сторону в межах змішаної або неосторожної форм вини. Наводяться аргументи стосовно тлумачення суб'єкта даного злочину в якості спеціального та доцільності вказівки на нього в диспозиції статті.

Ключові слова: дослід, незаконне проведення дослідів, медико-біологічний дослід, психологічний дослід, спеціальний суб'єкт, змішана форма вини, лікар, психолог, цілитель.

Статья посвящена анализу субъективных признаков (субъективной стороны и субъекта) состава преступления, предусмотренного ст. 142 УК Украины. Автор дает характеристику субъективной стороне в рамках смешанной или неосторожной форм вины. Приводятся аргументы относительно толкования субъекта данного преступления в качестве специального и целесообразности указания на него в диспозиции статьи.

Ключевые слова: опыт, незаконное проведение опыта, медико-биологический опыт, психологический опыт, специальный субъект, смешанная форма вины, врач, психолог, целитель.

The article is devoted the analysis of subjective features (subjective side and subject) of corpus delicti, provided for in Article 142 of Criminal Code of Ukraine. The author gives the description of subjective side within the framework of the mixed or negligent forms of guilt. Arguments in regard to the interpretation of subject as the special one and the necessity of its indication in disposition of the article are adduced.

Key words: experiment, illegal experiment, medical-biological experiment, psychological experiment, special subject, mixed form of guilt, doctor, psychologist, healer.